

---

---

**AVRUPA BİRLİĞİ'NİN ARICILIK VE BAL POLİTİKASI**  
*(Sürdürülebilir Kooperatifçilik Bağlamında Türkiye için bir Değerlendirme)*

**EUROPEAN UNION'S BEEKEEPING AND HONEY POLICIES**  
*(Evaluation for Turkey in the Context of Sustainable Cooperatives)*

Selma AYTÜRE\*

---

---

**Özet**

**Amaç:** Avrupa Birliğinin bal ve arıcılık politikaları hakkındaki bilgi seviyesini yükseltmek ve Türk politikalarının uyumunu sağlamaya katkıda bulunmaktadır.

**Gereç ve Yöntem:** Çalışmada arama, değerlendirme yöntemi uygulanmıştır. Bu şekilde AB mevzuatı, politikaları ve ulusal programlar incelenerek, Ülkemize bir örnek sunulmaya çalışılmıştır.

**Bulgular:** AB Dünyanın ikinci büyük bal üreticisidir ve arı ürünleri ticaretinde önemli bir rol oynamaktadır. Arıcılık hemen hemen bütün ülkelerde yapılmaktadır, ancak üretim yöntemleri, hasıla ve şartlar farklılık göstermektedir. AB bu sektörü, pazarlanan bal ve üretimi artırmak amacıyla, ulusal arıcılık programları aracılığıyla desteklemektedir.

Arıcılık ürünlerinin işlenmesi, sürdürülebilir büyümeye ve bu sektörün gelişmesine katkı sağlamaktadır. Arı kolonileri tozlaşma yoluyla çevreye önemli katkılar sunmaya devam etmekte, böylece kırsal alanların kalkınmasını da desteklemektedir. Ülkemizde arıcılık önemli ve yaygın bir faaliyet olmasına karşın, ekonomi içindeki payı AB Ülkelerinde ve ABD'de olduğu kadar değildir.

---

\* Yrd. Doç. Dr., Aksaray Üniversitesi, ŞUTİYO, Şereflikoçhisar, Ankara, TÜRKİYE,  
e-posta: selmaayture@aksaray.edu.tr

**Sonuç:** AB mevzuatı ve AB Üye Ülkelerinde uygulanmakta olan 3 yıllık ulusal programlar incelenmiş, bu programların Ülkemizde uygulanabilmesi için politika belirleyicilere ışık tutulmaya çalışılmıştır. AB Ülkelerinde uygulanmakta olan 3 yıllık programların Ülkemizde uygulanması halinde hem söz konusu mevzuata uyum sağlanmış olacak, hem de kooperatifçiliğin sürdürülebilirliği ile sektörün gelişmesine katkı sağlanacaktır.

**Anahtar Kelimeler:** AB, Arıcılık, Bal, Politika, Türkiye, Kooperatifçilik, Sürdürülebilirlik.

**JEL:** Q01

### **Abstract**

**Aim:** The aim of this work is, improvement of knowledge level of the EU's bekeeping and honey policies and helping adoption of the Turkish policies to the EU.

**Material and Method:** In this study, exploration, evaluation methods have been applied. Fort this aim, EU legislation, policies and national programs have been examined and attempted to present an example to our country.

**Finding:** The European Union is the world's second honey producer, and plays an important role in the trade of apiculture products. Beekeeping is practiced in all EU Member States without exception, being characterised by the diversity of production conditions, yields and beekeeping practices.

The EU supports this sector through national apiculture programmes in order to improve the production and marketing of honey.

Progressing apiculture will contribute to the sustainable growth and development of this sector; bee colonies will continue to act as the providers of important environmental service through pollination, while beekeeping will support the development of rural areas.

*Beekeeping is a common and important activities in our country, but the share of the economy is not as well as in EU countries and in the United States.*

*Conclusion: EU legislation and 3-year national programs being implemented in the EU Member States examined and have been tried to enlighten to the way of policy makers.*

*If the 3-year program is implemented in Turkey like in the EU, harmonization of the legislation will be realised and will contribute to the development of our sector via sustainable cooperatives at the same time.*

**Keywords:** EU, Beekeeping, Honey, Policies, Turkey, Cooperation, Sustainability.

**JEL:** Q01

## GİRİŞ

1931 yılında yapılan 1. İktisat Kongresi’ne Celal Davut tarafından sunulan bildiride memleketteki arıcılığın geri kalmışlığı anlatıldıktan sonra: “Şu halde Reis Hazretleri , bizde arıcılık yoktur.

Bu gidişle olmayacak ta. Halbuki: Dünya yüzünde hiçbir meslek ve sanat yoktur ki, arıcılık kadar kar versin. Yalnız bu hakikatı anlatmak lazımdır” denmiştir. Dünya arıcılığından bahsederken de: “Bizim İzmir vilayetimiz evvelce çok balmumu ihraç ederdi. En birinci müşterimiz de Bulgaristandı.

Balkan harbinden biraz sonra Edirne’de bir Bulgar’ın Bulgar balı sattığını, Türk Edirnelilerin bu baldan aldıklarını gördüğüm zaman Karaağaç caddesinde hüngür hüngür ağlamıştım.

Zavallı memleket, zavallı cehalet!” diye üzüntüsü ifade edilmiş, “Romanya, Bulgaristan’dan daha ilerdedir.

Romanya arıcılık yatağıdır. Hiçbir köy, hiçbir ev yoktur ki, bahçesinde hiç olmazsa üç beş fenni kovanı olmasın” diye Romanya’nın durumu anlatılmıştır.

Yine aynı kongrede sunulan Arıcılık Encümen Raporunda: “Bal istihsalini temin eden arıcılık, memleketimizde en geri kalmış bir ziraat şubesidir. Halbuki arıcılığa tabiaten elverişli bir çok yerlerimiz vardır.

Fenni arıcılık bilinmediğinden yurdumuzda mebzulen bulunan nektar kaynaklarından istifade edilememektedir” denmiştir. Arıcılığımız bu durumdan, bugün Avrupa’nın en büyük üreticisi durumuna gelerek, büyük bir aşama kaydetmiştir.

Ülkemizde arıcılık önemli ve yaygın bir faaliyet olmasına karşın, ekonomi içindeki payı AB Ülkelerinde ve ABD’de olduğu kadar değildir. Arıcılık ve balın Ülkemizde hak ettiği yeri alabilmesi ve bu alanda sürdürülebilir kooperatifçiliğin sağlanabilmesi için özellikle üyesi olmaya çalıştığımız AB politikalarının örnek alınmasında fayda vardır. Bu çalışma bu amaca hizmet etmeye çalışmaktadır.

Çalışmada arama, değerlendirme yöntemi uygulanmıştır. Bu şekilde AB politikaları ve ulusal programlar incelenerek, Ülkemize bir örnek sunulmaya çalışılmıştır.

AB bu sektörü, pazarlanan bal ve üretimi artırmak amacıyla, ulusal arıcılık programları aracılığıyla desteklemektedir. Arıcılık ürünlerinin işlenmesi, sürdürülebilir büyümeye ve bu sektörün gelişmesine katkı sağlamaktadır.

Arı kolonileri tozlaşma yoluyla çevreye önemli katkılar sunmaya devam etmekte, böylece kırsal alanların kalkınmasını da desteklemektedir. Ayrıca desteklemeler arasında örgütlenmeye verilen destek önemli bir yer tutmaktadır. Bu da sürdürülebilir kooperatifçiliğin sağlanması açısından önemlidir.

Günümüzde gelişmiş çağdaş ve sosyal bir ülke olmanın yolu örgütlü bir toplum olmaktan geçmektedir (Rehber, 2011:370).

Gelişmiş ekonomiler kooperatifçiliği etkin kalkınma aracı

olarak kullanılmaktadırlar. Bununla birlikte gelişmekte olan ülkelerde kooperatifçilik ile istihdam sahaları genişletilmekte, kaynaklar çevreyi tahrip etmeden kullanılmakta, yaşam kalitesi artırılmakta, yoksulluk önlenmekte, demokratik ortamlar yaratılmakta ve sürdürülebilir ekonomi sağlanabilmektedir (Köylü,2015:445).

Dünyadaki nüfus artışı ve küreselleşme süreci ile birlikte ortaya çıkan ekonomik ve sosyal sorunlar başta tarım olmak üzere tüm sektörleri önemli düzeyde etkileyecektir. Ekonominin diğer sektörlerinde bu sorunları aşmada girişimcilik ve sosyal girişimcilik kavramı bireysel olarak bir anlam ifade ederken, tarımda bu kavramlar örgütlenme ve kooperatifleşme eğilimleri ile birlikte daha etkili olabilecektir (Tan ve Demir,2015:75). Kırsal alanda yoksulluğu gidermede kooperatifçilik önemli bir araç olarak kabul edilmektedir. Üreticinin örgütlenmesi ve özellikle pazarda etkin bir konuma gelebilmesinde en önemli araç, tüm gelişmiş ekonomilerde olduğu gibi kooperatiflerdir (Salman, vd.,2015:267).

Türkiye’de tarımın sorunlarının çözülmesinde, köylüye pazara yönelik üretim yapan işletmeciliği benimsetmekte, tarımdaki pazar organizasyonu bozukluğunu gidermede, kırsal alanda refah düzeyinin artırılmasında güçlü tarım kooperatiflerinden yararlanılması kaçınılmazdır (Özçelik ve Güldal,2015:562).

Tarım sektörünün Türkiye ekonomisi bakımından önemi, ülke ve toplum hayatımız için sağladığı katkı ve oynadığı rollerden kaynaklanmaktadır. Tarım sektöründe gelişimin sağlanması, amaçlanan hedeflere ulaşılması için öncelikle; işletmelerin ekonomik büyüklüğe ulaştırılması, sektörde çalışanların eğitim düzeylerinin yükseltilmesi, üreticilerin örgütlenerek tarımsal kararlara katılmaları ve kısaca geleneksel köy toplumundan modern tarım işletmeciliğine geçiş sağlanmalıdır. İşte bu aşamada kooperatiflerin rolü çok önemlidir. Üreticiler kooperatifler sayesinde ürünlerini değer fiyatı ile pazarlanmasını sağlayabilmekte ve piyasada rekabet edebilmektedir. Bu rekabet güçleri sayesinde hem ekonomik hem de sosyal yönden daha iyi bir düzeyde hayatlarını devam ettirecekler ve hayat standartlarını ortaklaşa yükseltmiş olacaklardır (Koçtürk, vd.,2015:418).

Çeşitli Üye Ülkelerde, özellikle dezavantajlı durumda bulunan gruplarda istihdam seviyelerini artırmak için yapılan birçok başarılı girişimlerde, kooperatif ve sosyal ekonomi fikirleri kullanılmıştır (TMKB, 2003:54). Topluluğa katılacak aday ülkelerin çoğunun uzun bir kooperatif geçmişi vardır. Genişleme safhasında kooperatiflerle ilgili iki ana konu vardır: Kooperatif girişimleri tek pazarın rekabetçi yapısına ayak uydurmak zorundadırlar. Aday Ülkelerdeki kamu yetkililerinin, kooperatifler için uygun yönetsel çerçeveyi hazırlamak ve Avrupa Kooperatif Statüsüne ilişkin potansiyel kooperatif mevzuatı uygulaması için yardıma ihtiyaçları olabilir (ibid.s.57).

Yeni kooperatif girişimlerinin, aday ülkelerin ekonomileri ve toplumlarının dengeli gelişmelerine yardımcı olma potansiyeli de mutlaka vurgulanmalıdır. Birincisi, kooperatifler aday ülkelerin ekonomilerini modernize etmenin ve pazarın yararlarını daha geniş vatandaş kitlesine sunmanın önemli araçları olmalıdır. İkincisi, kooperatifler aynı zamanda geçiş döneminde ortaya çıkan tatmin edilmemiş ihtiyaçların büyük çoğunluğuna cevap vermenin etkili ve uygun yollarıdır. Üçüncüsü, kooperatifler, aynı zamanda yönetim deneyimi edinmeye şansları olmayacak kişilere bir “girişimci okulu” hizmetini sağlarlar (TMKB, 2003:58).

Küreselleşme eğilimlerinin yaşandığı dünyada, kooperatiflerin ekonomik yaşayabilirliğinin, insani kaynakların geliştirilmesinin, kooperatif öğretim ve eğitimin geleneksel yapısının ilerisine giderek, işgücü ve görev planlaması yönünden önemli işlevler sağlayabileceği bilinmektedir. Türkiye’deki kooperatiflerde şimdi ve gelecekte önemli boyutlarda bulunan çevre sorunları ve sürdürülebilir kalkınma konularında da önemli hizmetlerde bulunabilecektir (TKK, 1997:55).

Kooperatifçilik bugün bütün dünya’da ve özellikle de ekonomik olarak gelişmiş demokratik ve çağdaş batı ülkelerinde büyük gelişme göstermiştir. Bunlar, sosyal ve ekonomik hayatta çok etkili, güçlü üst örgütlere sahip ve tümüyle demokratik kuruluşlardır. Yüzelli yıla yakın bir tarihçe ve deneyime rağmen Türk kooperatifçiliğinin bugünkü gelişmesi ise daha çok sayısaldir; nitelik ve etki yönünden çok yetersizdir. Bütünöyle Türk kooperatifçiliği ülkenin ekonomik ve sosyal gelişmesinde ve

kalkınmasında, sanayileşmesinde ve demokratikleşmesinde kendisinden beklenen görevleri yerine getirememiştir (Mülayim,2010:539). 1 Ocak 1996'da Avrupa Gümrük Birliğine girmiş ve 3 Ekim 2005'te AB ile tam üyelik müzakerelerine başlamış olan Türkiye'nin demokratik kooperatiflerin egemen olduğu AB'ye entegrasyonu ve uyumu yönünden de bu temel sorunları çözmesi gerekmektedir (Mülayim,1992:3).

Kooperatifçilik, AB ülkelerinde ve diğer gelişmiş ülkelerde birer ekonomik işletme olarak “üçüncü sektör” kuruluşları halini almış ve ekonomi içindeki payları, ülkede oynadıkları toplumsal rol ve önemli birer istihdam kuruluşları olarak yerine getirdikleri fonksiyonlar bakımından ülkemizden çok ileri düzeyde oldukları görülmektedir (TKK,2012:43). Devlet tarıma yapacağı doğrudan yardımları AB'nde olduğu gibi birlikler aracılığı ile de yapabilir. Yine ürün planlaması da birlikler aracılığı ile sağlanabilir. Böylece birlikler devletin yükümlülüklerini üstlenmeyecekleri gibi, devlete de yük olmayacaktır (TKK,2012:59).

Kooperatiflerin, politik ve günlük politikalardan etkilenmeyen güvenli finansman kaynaklarına sahip olması gerekmektedir. Gerçekte tarıma ayrılan kamu kaynaklarının, planlı ve rasyonel bir şekilde örgütlü tarım kesimine aktarılması bu sorunun çözümüne katkıda bulunacaktır (Rehber,2011:367).

Değişen piyasa ekonomisi içinde temel kooperatifçilik ilkelerinden ayrılmadan, geleneksel kooperatif yapısının sürdürülmesinde önemli sorunlarla karşılaşıldığı bir gerçektir (Rehber,2011:333). Kooperatif hareket değişime uğramakla birlikte gelecekte de varlığını sürdürecektir, piyasa ekonomisi içinde kendinden beklenen ekonomik ve sosyal yararları hizmet etmeye devam edecektir (ibid.,s.361). ABD ve AB'de üretici örgütlenmeleri ve kooperatifler desteklenirken, değişen koşullara göre kooperatifler yeniden yapılanmaya çalışmaktadır (ibid.,s.371).

## **AVRUPA BİRLİĞİ'NDE ARICILIK**

AB Dünyanın Çin'den (% 27,3) sonra ikinci büyük bal üreticisidir (% 13,3) ve arı ürünleri ticaretinde önemli bir rol oynamaktadır. Sadece bal değil, polen, propolis, arı sütü ve balmumu da satmaktadır. AB aynı zamanda net ithalatçıdır. İthalat en çok Çin, Ukrayna ve Latin Amerika

ülkelerinden yapılmaktadır. Dünya üretiminde AB’ni Türkiye, Arjantin, Ukrayna, Rusya Federasyonu ve ABD izlemektedir.

AB’nde arıcılık hemen hemen bütün ülkelerde yapılmaktadır, ancak üretim yöntemleri, hasıla ve şartlar farklılık göstermektedir. Üretim daha çok iklim koşullarının uygun olduğu orta ve güney ülkelerindedir. Üye ülkelerinin üretim rakamlarına bakıldığında en büyük üretimin Romanya’da (35.000 ton) olduğu görülmektedir. Romanya’dan sonra İspanya (32.200 ton), Macaristan (30.700 ton), Almanya (23.400 ton), İtalya (23.000 ton), Yunanistan (22.500 ton) ve Fransa (18.000 ton) gelmektedir (2015). Romanya’nın üretiminin 2015 verilerine göre 35.000 ton olduğu göz önüne alındığında, Türkiye’nin 108.000 ton bal üretimi ile AB’ye üye olduğunda en büyük üretici olacağı görülmektedir (GTHB,2017). AB’nin toplam bal üretimi 2014’te 240.000 ton, 2015’te 268.000 tondur (EU(a),2017).

### ***Ulusal Arıcılık Programları***

Üye Devletler AB yardımlarından yararlanabilmek için 3 yıllık arıcılık programları oluşturmaktadır. Üye Devletlerin bu programlar çerçevesinde yaptıkları yardımların yarısı AB bütçesinden karşılanmaktadır. AB bütçesinden bu amaçla mevcut 3 yıllık program (2017-2019) çerçevesinde verilecek yardım miktarı 28 ülkede, 216 milyon €’dur. Bu program çerçevesinde AB fonlarının tahsisi, üye ülkelerdeki kovan sayıları ve Komisyonun 2016/1102 Sayılı Uygulama Tüzüğü esaslarına göre yapılmaktadır. Bu Tüzükte üye devlet başına düşen miktarlar açıklanmıştır (EU(b),2017).

Tek Ortak Piyasa Düzeni Tüzüğünü değiştiren 1308/2013 Sayılı Tüzüğün 55.Maddesine göre, ulusal arıcılık programlarında yer alan tedbirler şunlardır (EU(c),2017);

1. Arıcılara ve arıcılık örgütlerine teknik yardım,
2. Hastalıklarla mücadele, özellikle Varroasis kontrolü,
3. Kovan hareketlerinin sağlanması,
4. Balın ve arıcılık ürünlerinin analizi,

5. Kovanların yeniden gruplanması,
6. Uygulamalı araştırma,
7. Piyasa kontrolü,
8. Piyasadaki arıcılık ürünlerinin kullanımını artırmak için kalitenin iyileştirilmesi.

Üye Devletler, bu tedbirlerden kendileri için uygun olanları tercih edebilirler.

Arıcılara ve arı üretici gruplarına teknik yardım:

Teknik yardım, üretimin etkinliğini ve daha iyi pazarlama tekniklerini artırmak için düzenlenmektedir. Arıcılar için ve arıcılık grupları ve kooperatifleri için kurslar ve diğer eğitim metodları kullanılarak, yetiştiricilik, hastalığın önlenmesi, toplama, paketlenme, depolama, taşıma ve pazarlama hakkında bilgi verilmesini kapsamaktadır.

#### ***Varroasis'in Kontrolü:***

Bunun amacı, kovanların temizlenmesi masraflarının indirilmesini sağlamak veya masrafların bir kısmını karşılamaktır. Bu hastalığa bir parazit neden olmaktadır ve aynı zamanda AB'nde bal verimini düşürmekte, eğer mücadele edilmezse kolonilerin yok olmasına neden olmaktadır. Varroasis'in tamamen eradike edilmesi mümkün olmadığından, tek yol kovanların onaylanmış ürünlerle muamele edilmesidir. Arıcıların onaylanmamış kimyasal kullanımları veya kalıntı tehlikesini ortadan kaldırmak için mali desteğin gerekli olduğu düşünülmektedir.

#### ***Kovan hareketliliğinin sağlanması:***

Topluluk içinde kovan hareketlerini idare etmeyi, çiçek sezonunda arıcıların yoğunluğunu dağıtmayı ve arıcılara yer sağlamayı amaçlamaktadır. Bunu sağlamak için şu tedbirler alınmaktadır: kayıt, alet yatırımı ve bal çeşitleri haritası.

Balın fiziksel ve kimyasal özelliklerini analiz eden laboratuvarların desteklenmesi:

Balın pazarlanmasını artırmayı amaçlamaktadır. Balın botanik orijinine göre fiziko-kimyasal özelliklerinin analizlerinin desteklenmesi, arıcılara elde edilen balın kalitesi hakkında tam ve doğru bilgi sahibi olmalarını ve ürünlerini daha yüksek fiyattan satmalarını sağlamaktadır.

2017 yılı bütçe tahsisine konu tedbirlerin dağılımına bakıldığında, % 30,33 ile en çok teknik yardım tedbirinin tercih edildiği görülmektedir. Bunu % 28,08 ile hastalıklarla mücadele tedbiri, % 18,86 ile kovan hareketliliği tedbiri, % 13,99 ile kovanların yeniden stoklanması tedbiri, % 3,86 ile uygulamalı araştırma tedbiri ve % 3,64 ile laboratuvarların desteklenmesi tedbiri izlemektedir.

### ***İdare ve Bildirim***

Üye Devletler 3 yıllık dönemin başlangıç arıcılık yılının başlamasından önceki 15 Mart'tan önce, Komisyon'a ulusal programlarını ve bu programı nasıl uygulayacaklarını bildirmek zorundadırlar. 15 Haziran'dan önce de Komisyon'un bu programları onaylaması gerekir. Arıcılık yılı 1 Ağustos'tan, bir sonraki yılın 31 Temmuz'una kadar olan 12 aylık süreyi kapsamaktadır. Komisyon, Konsey ve Parlamente'ye, her 3 yılda bir programların uygulanma durumları hakkında bilgi sunmak zorundadır.

1308/2013 Sayılı Tüzüğün uygulanması için detaylı kurallar ortaya koyan 2015/1368 Sayılı Komisyon'un uygulama tüzüğüne göre, Topluluk bütçesinden arıcılık için yapılan doğrudan yardımlara hak kazanabilmek için Üye Devletlerin üç yıllık dönemin başlangıcından önce sunmak zorunda oldukları Ulusal programlarda şu bilgilerin yer alması istenmektedir;

Sektörün durumu,

Programın amacı,

Uygulanacak tedbirler ve bunların uygulanması için gerekli maliyet,

Ulusal ve bölgesel düzeyde yıllara bölünmüş tahmini maliyetler ve finansman planı,

Uygulanabilir Kanun, Yönetmelik ve Tebliğler,

Üye Devletin program çerçevesinde işbirliği yapmayı öngördüğü örgütler ve arıcılık kooperatifleri,

Arıcılık programının yönetim ve değerlendirme düzenlemeleri (EU(d),2017).

Sektörün durumunun ortaya koyulabilmesi için gerekli 10 kalem bilgi, programın uygulanması için gerekli düzenlemelerin detayları hakkında 6 kalem bilgi istenmektedir. Ayrıca Üye Devletlerden, AB fonlarının yerinde kullanılıp, kullanılmadığının denetlenmesi, bu denetlemenin uygulamanın en az % 5'ini kapsamı istenmektedir.

Bu programların yanı sıra Üye Devletler Komisyon'a, verilen ulusal yardımların uyumluluk durumunu ortaya koyan belgeleri sunmak zorundadırlar.

2011-2013 Programı: Bu dönem için bal üretimi ve pazarlanması amacıyla, Üye Devletlerce uygulanan programların eş finansmanı için yılda 32 milyon € destek verilmiştir.

2014-2016 Programı: Komisyon AB'nin yeni Biyoçeşitlilik Stratejisi ruhuna uygun olarak, arılar aracılığıyla gerçekleştirilen tozlaşmanın sağladığı çevresel hizmet nedeniyle arıcılığın geliştirilmesi için sürdürülebilir politikaların uygulanmasına devam edeceğini söylemektedir. Arıcılığın kırsal alanların sürdürülebilir kalkınmasında önemli bir rol oynadığı ve 2013'ten sonra da Ortak Tarım Politikasından yararlanmaya devam edeceği, arıcılık programlarının etkinliğini sağlamak ve geliştirmek için arıcılık sektöründe işbirliğinin Avrupa çapında ve milli seviyede yürütüleceği belirtilmektedir.

Hırvatistan'ın katılımı nedeniyle bir önceki döneme göre AB bütçesinden yapılan yardım miktarının bir miktar artırılması öngörülmüştür. Bu dönemde yapılacak AB katkısı yılda 33,1 milyon € olarak belirlenmiştir. Bu programda en büyük payı İspanya ve Fransa'nın almıştır. Bunları Romanya, İtalya, Yunanistan ve Macaristan izlemektedir. Topluluk yardımlarından en az yararlanan ülkeler de Malta ve Lüksemburg olmuştur.

2017-2019 Programı: 2017-2019 Programında 28 ülke için toplam yardım miktarı 36 milyon € olarak belirlenmiştir.

Fonların dağılımına bakıldığında en büyük payı İspanya'nın aldığı görülmektedir. İspanya'yı, Fransa ve Yunanistan takip etmektedir. Romanya, İtalya ve Polonya, 4., 5. ve 6. Sırayı almaktadırlar.

En az yararlanan ülkeler yine Malta ve Lüksemburg olacaktır.

2014-2016 yıllarında AB'deki arıcı sayısı 631.236 dır. Bu sayının 2017-2019 yıllarında 606.082'ye düşmesi beklenmektedir.

2010'da AB'ndeki kovan sayısı 14 milyon civarında iken, bu sayı 2014-2016 yıllarında 15,7 milyona çıkmıştır (EU(e), 2017).

150 kovandan fazlasına sahip olan üreticiler profesyonel olarak kabul edilmektedir. Ancak arıcıların % 5,2'si profesyoneldir (EU(f), 2017). AB'nde arıcıların % 72 gibi büyük bir çoğunluğu örgütlüdür. Zaten verilen yardımlara bakıldığında, arıcılara ve üretici gruplarına özel olarak yardım verildiği ve en çok tercih edilen yardımın da bu kategoride olduğu görülmektedir.

AB'nde üreticilerin üst örgütü olan COPA-COGECA'nın raporuna göre arıcılığın sorunları:

- İstatistik ve tahmin eksikliği,
- Bazı kovan ürünlerinin tanımı eksikliği (pazarlama standartları, vs.)
- Balda sahtecilik,
- Kovan ürünlerinde kalıntı,
- İzleme,

başlıkları altında toplanmış ve acilen bir takım önlemler alınması gerekliliği vurgulanmıştır.

AB Komisyonu, 3 yıllık programların etkinliğini ölçmek amacıyla 2013 yılının sonunda sonuçlanan bir araştırma yapmış, bu araştırmada, arıcılık sektörü, bal sanayi ve Üye Devletlere uygulamadan memnun olup

**AB Fonlarının Ülkelere Göre Dağılımı: 2017-2019 (€)**

| Üye Devlet      | 2017              | 2018              | 2019              |
|-----------------|-------------------|-------------------|-------------------|
| Belçika         | 249 313           | 249 313           | 249 313           |
| Bulgaristan     | 1 216 533         | 1 216 533         | 1 216 533         |
| Çek Cumhuriyeti | 1 250 510         | 1 250 511         | 1 250 509         |
| Danimarka       | 174 202           | 174 202           | 174 202           |
| Almanya         | 1 645 049         | 1 645 050         | 1 645 048         |
| Estonya         | 82 800            | 82 800            | 82 800            |
| İrlanda         | 36 333            | 36 333            | 36 333            |
| Yunanistan      | 3 632 500         | 3 632 500         | 3 632 500         |
| İspanya         | 5 634 999         | 5 635 001         | 5 634 999         |
| Fransa          | 3 783 641         | 3 783 645         | 3 783 640         |
| Hırvatistan     | 1 127 767         | 1 127 767         | 1 127 767         |
| İtalya          | 3 045 356         | 3 045 357         | 3 045 354         |
| Kıbrıs          | 100 000           | 100 000           | 100 000           |
| Letonya         | 193 810           | 193 810           | 193 810           |
| Litvanya        | 324 090           | 324 090           | 324 090           |
| Lüksemburg      | 18 049            | 18 049            | 18 049            |
| Macaristan      | 2 517 625         | 2 517 627         | 2 517 624         |
| Malta           | 8 333             | 8 333             | 8 333             |
| Hollanda        | 173 986           | 173 971           | 174 000           |
| Avusturya       | 870 712           | 870 712           | 870 711           |
| Polonya         | 2 961 910         | 2 961 911         | 2 961 908         |
| Portekiz        | 1 299 259         | 1 299 259         | 1 299 259         |
| Romanya         | 3 584 747         | 3 584 749         | 3 584 744         |
| Slovenya        | 382 814           | 382 814           | 382 814           |
| Slovakya        | 589 423           | 589 423           | 589 422           |
| Finlandiya      | 115 637           | 115 637           | 115 637           |
| İsveç           | 346 911           | 346 911           | 346 911           |
| İngiltere       | 633 691           | 633 691           | 633 690           |
| <b>AB-28</b>    | <b>36 000 000</b> | <b>36 000 000</b> | <b>36 000 000</b> |

Kaynak: EU,2017.

olmadıkları sorulmuş, sonuç olarak bütün kesimler programdan memnun olduklarını ve devamından yana olduklarını belirtmişlerdir (EU(f),2017).

## **TÜRKİYE’DE ARICILIK:**

2016 rakamlarına göre Türkiye’de 220.882 adet eski kovan, 7.679.482 adet yeni kovan olmak üzere toplam 7,9 milyon kovan bulunmaktadır. Bal üretimimiz 105.727 ton, balmumu üretimimiz 4.440 ton, bal verimikovan başına 13,4kg. dır. Arıcılık destekleme kapsamındadır. Kovan başına 10 TL. destek verilmektedir (GTHB(a),2017).

Sağlanan destekler sayesinde, 2011 yılında 94 ton olan bal üretimi 2016’da 106 bin tona ulaşan ve bu alanda Dünya ikinciliğine yükselen Türkiye, bu ürünün ihracatında da önemli artışlar sağladı. 2011’de 18 ülkeye 1,1 ton ihracat gerçekleştiren ve 5,2 milyon Dolar gelir sağlayan üreticiler, 2015 yılında ise 33 ülkeye 7,2 ton ihracatla ülkeye döviz girdisini 25,1 milyon Dolar’a yükseltti.

Türkiye son 5 yılda 5 kat artış gösteren bal ihracatından, 2011-2015 yılları arasında 18 bin ton karşılığında 68,2 milyon Dolar döviz girdisi sağladı. Türk arıcılar, söz konusu dönemde ihraç edilen yaklaşık 18 bin tonluk balın % 51’ini (9.339 ton), Dünya’nın en büyük bal ithalatçısı ABD’ye gönderdi (GTHB,2015:9).

Kabaca bir hespla 2016’da AB katkısı olarak verilen 33.100.000 €’yu, 2016’daki kovan sayısına (15,7 milyon) bölersek, kovan başına 2,1 € verildiği görülmektedir. Üye Devletlerin verdiği katkı da göz önüne alındığında, AB’ndeki arıcıların eline kovan başına yaklaşık 4,2 € geçtiği anlaşılmaktadır. Türkiye ile kıyaslandığında miktar açısından büyük bir destek olmadığı anlaşılmaktadır, ancak belli bir sistem çerçevesinde, belli tedbirlere göre verildiği ve örgütlenme desteklendiği için, verilen yardımlar tam yerine ulaşmakta ve arıcıların yapısal sorunları da giderilmiş olmaktadır.

Türkiye Arı Yetiştirici Merkez Birliği Başkanı Ziya Şahin, verilen desteklerin sektörü güçlendirdiğini dile getirmiş, “Sektör olarak beklentimiz desteklerin daha artırılması.

Ancak destekler artırılırken sektöre yeni arıcılar kazandırmak yerine mevcut arıcıların bal üretim alanlarının artırılması benimsenmeli. Çünkü arı ve arıcı sayımız yeterli, üretim alanımız yetersiz” şeklinde konuşmuştur (GTHB, 2015:9).

Örgütlenme çabalarının üst düzeye çıktığı, AB sürecinin tarıma olan etkilerinin tartışıldığı şu günlerde arıcılarımızın ve arıcılığın sorunlarını doğru belirlemek, olumlu ya da olumsuz deneyimlerinden dersler çıkararak geleceğe yönelik yeni bir anlayışla yola koyulmak zorundayız.

Örgütlenme açısından yeterli olmadığımız ortadadır.

2017 yılı verilerine göre 5996 Sayılı Kanun çerçevesinde kurulmuş, İslah Amaçlı Arı Yetiştirici Birlik sayısı 80, üye sayısı 60.145’tir. Bir de Merkez Birliği bulunmaktadır (GTHB(b),2017).

Bu rakamın, arıcıların ne kadarına tekabül ettiğine ilişkin bir veri bulunamamıştır.

## **SONUÇ**

Ülkemizde arıcılık önemli ve yaygın bir faaliyet olmasına karşın, ekonomi içindeki payı düşüktür. Arıcılık ve balın Ülkemizde hak ettiği yeri alabilmesi ve bu alanda sürdürülebilir kooperatifçiliğin sağlanabilmesi için özellikle üyesi olmaya çalıştığımız AB politikalarının örnek alınmasında fayda vardır.

AB bu sektörü, ulusal arıcılık programları aracılığıyla desteklemektedir. Üye Devletler AB yardımlarından yararlanabilmek için 3 yıllık arıcılık programları oluşturmaktadır.

Bu programlar çerçevesinde yapılan yardımlara bakıldığında, en çok arıcılara ve arı üretici gruplarına teknik yardım tedbirinin tercih edildiği görülmektedir.

AB’nde arıcıların % 72 gibi büyük bir çoğunluğu örgütlü olmasına rağmen örgütler desteklenmeye devam etmektedir.

Türkiye’de örgütlenme yeterli değildir ve örgütlenme yeterince desteklenmemektedir. Üstelik bu sektördeki örgütlenme düzeyi hakkında veri bile bulunmamaktadır.

Ayrıca arıcılığın desteklenmesinde örgütlenmeye yönelik bir destek olmadığı gibi, herhangi bir ayırım da yoktur. Bu desteğin AB’deki uygulamalar dikkate alınarak, belli tedbirler gözetilerek ve örgütlenmeyi destekleyecek şekilde verilmesi, arıcılığımızın daha iyi noktalara gelmesini sağlayacaktır.

AB’ne üye olunmasa bile, uygulamaların örnek alınması, bir taraftan Türkiye’deki arıcılığın gelişmesini sağlayacak, diğer taraftan altyapı sorunlarını giderecektir.

Üstelik Ülkemiz arıcılık bakımından oldukça elverişlidir, benzer sorunlar Ülkemizde de yaşanmaktadır. Benzer tedbirler alınması, hem sektörün uyumunu kolaylaştıracak, hem de rekabet gücümüzü artıracaktır.

## **KAYNAKLAR**

Arıcılık Encümen Raporu, 1.İktisat Kongresi, s.1575, 1931, İzmir

Davut, Celal (1931), “Bizde Arıcılık”, 1.İktisat Kongresi, s.1566-1567, İzmir

EU(European Union)(a), ([http://ec.europa.eu/agriculture/honey/index\\_en.htm](http://ec.europa.eu/agriculture/honey/index_en.htm), 20.09.2017)

EU(b), (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016D1102&from=EN>, 25.10.2017)

EU(c), (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:347:0671:0854:EN:PDF>, 25.10.2017)

EU(d), (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?qid=1478779756002&uri=CELEX:32015R1368>, 26.10.2017)

EU(e), European beekeeping, 2010, (<http://www.copa-cogeca.be/img/user/file/European%20beekeeping.pdf>, 03.01.2014)

EU(f), (<http://eur-lex.europa.eu/resource>.

html?uri=cellar:61cb9a35-08b6-11e3-a352-01aa75ed71a1.0018.01/DOC\_1&format=PDF, 19.10.2017)

GTHB(Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı)(2015), “Türkiye’nin Bal İhracatı Geliri 5 Yılda 5 Kat Arttı”, Türktarım, S:225

GTHB(a), (<http://www.tarim.gov.tr/sgb/Belgeler/SagMenuVeriler/HAYGEM.pdf>, 21.10.2017)

GTHB(b), (<http://www.tarim.gov.tr/TRGM/Belgeler/Tar%C4%B1msal%20%C3%96rg%C3%BCtlenme/Tar%C4%B1msal%20%C3%96rg%C3%BCtlenme%20Tablosu%20%2001.11.2016%20.pdf>, 27.10.2017)

Koçtürk, O.M., Artukoğlu, M.M., Yercan, M. (2015), “Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Uygulanan Kooperatifçilik Politikalarının Değerlendirilmesi”, 21. Milletlerarası Türk Kooperatifçilik Kongresi, Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayın No:104, s:397-422

Köylü, Meltem Keskin (2015), “Globalleşen Dünyada Kooperatifçiliğin Ekonomik Gelişme ve Finansal Piyasalardaki Yeri”, 21. Milletlerarası Türk Kooperatifçilik Kongresi, Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayın No:104, s:443-458

Mülayim, Ziya Gökalp (1992), “Avrupa Topluluğu Tarımına Uyum Yönünden Tarımsal Kooperatifçilik”, Kooperatif Dünyası, S:254, s:3,4

Mülayim, Ziya Gökalp (2010), Kooperatifçilik, Yetkin, Ankara

Özçelik, Ahmet; Güldal, Hüseyin Tayyar (2015), “Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Küçük Tarım İşletmelerinin Dezavantajlarının Kooperatifleşme Yoluyla Giderilmesi”, 21. Milletlerarası Türk Kooperatifçilik Kongresi, Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayın No:104, s:553-563

Rehber, Erkan (2011), Kooperatifçilik, Ekin, Bursa

Salman, Ç. B., Bayaner, A., Gülçubuk, B. (2015), “Kırsal Kalkınmanın Anahtarı”, 21. Milletlerarası Türk Kooperatifçilik Kongresi, Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayın No:104, s:263-274

Tan, Sibel; Demir, Okan (2015), “Tarımda Küresel Sorunların Çözümünde Sosyal Girişimcilik ve Tarımsal Amaçlı Kooperatiflerin Rolü: Çanakkale Örneği”, 21. Milletlerarası Türk Kooperatifçilik Kongresi, Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayın No:104, s:70-76

TKK(Türk Kooperatifçilik Kurumu) (1997), Türkiye’de Kooperatifçilik, Ankara

TKK(Türk Kooperatifçilik Kurumu) (2012), Türkiye’de Kooperatifçilik, Yayın No:102, Ankara

TMKB(Türkiye Milli Kooperatifler Birliği) (2003), Avrupa Birliği’nde Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Yaşamda Kooperatiflerin Rolü, Yayın No:9, Ankara